

РЕГІОНАЛЬНІ ВІДМІННОСТІ РІВНЯ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

Панченко О.В., Корнус О.Г.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

В умовах переорієнтації економіки України з виробничої сфери на невиробничу (сферу послуг), одним з важливих напрямів є розвиток туристичної галузі, а й відповідно готельного господарства як основної її складової. Однак, наріжною проблемою у контексті розвитку туристичної сфери у будь-якому регіоні чи у країні в цілому є забезпеченість гостей закладами туристичної інфраструктури. При цьому важливо розуміти й прояв регіональної диференціації в межах країни.

Відповідно, *метою* статті є оцінка сучасного стану та регіональних особливостей готельного господарства України, проведення групування регіонів за рівнем розвитку готельного господарства та визначення місця Сумської області в даному рейтингу.

Готельне господарство в Україні наразі переживає не найкращі часи. Занепад туристичної сфери, низький рівень обслуговування спричинив застій в розвитку готельного господарства [1]. Якщо починаючи з 2000-х років готельне господарство почало розбудовуватись, то наразі спостерігається тенденція до закриття засобів розміщення. На зміну готелям приходять тимчасово діючі засоби розміщення, які забезпечують житлом туристів упродовж короткого періоду часу в період сезонних фестивалів, концертів тощо.

Слід зазначити, що й обсяги інвестицій в основний капітал на розвиток готельного господарства у розрізі регіонів щороку зменшуються. Якщо у 2011 р. на розвиток такого виду економічної діяльності як тимчасове розміщення припадало 1010,8 млн. грн., а у 2012 р. цей показник склав 1534,7 млн. грн., то починаючи з 2013 р. по 2016 р. це значення зменшилося з 872,2 млн. грн. до 756,1 млн. грн.

Якщо брати до уваги структуру капітальних інвестицій у відсотку до загального обсягу інвестицій по кожному регіону, можна стверджувати, що загалом по Україні на заклади тимчасового розміщення у 2016 р. припало лише 0,5%, у той час як у 2012 р. показник був у 2 рази більший. Взагалі у 2016 р. не фінансувалася готельна сфера у Кіровоградській, Сумській та Тернопільській областях. Найвищі показники фінансування (0,7-1,9%) спостерігаються у Харківській, Закарпатській, Запорізькій, Львівській та Одеській областях. Решта регіонів фінансується лише на 0,1-0,4% до загального обсягу капітальних інвестицій по кожному з регіонів.

В Україні у 2015 р. кількість готелів та аналогічних засобів розміщення порівняно з 2011 р. зменшилася майже на 22%, а порівняно з 2013 р., на який припадало найбільша кількість готелів за досліджуваний період аж на 30%. Дані значення досить показово корелюють із обсягами капітальних інвестицій.

Однак, незважаючи на загальну тенденцію до зменшення кількості закладів розміщення, є регіони у яких цей показник навпаки зріс. У деяких областях кількість готелів залишилася сталою.

У 2015 р. порівняно з 2011 р. майже на третину збільшилась кількість готелів у Вінницькій та Волинській областях, також зростання кількості готелів спостерігалось у Київській, Львівській, Одеській, Харківській, Полтавській, Хмельницькій і Чернівецькій областях. Це пов'язано з розвитком туристичної інфраструктури та зростання обсягу інвестицій у даних регіонах.

Значне скорочення готельного фонду відбулося у Донецькій та Луганській областях, які знаходяться на лінії розмежування з частково окупованими територіями, що підконтрольні Україні. Аналогічна ситуація з тимчасово окупованою Автономною Республікою Крим, де з 2011 р. спостерігалось збільшення кількості готелів та аналогічних засобів розміщення, однак починаючи з 2014 р. будь-яка інформація відсутня.

Таблиця 1

Готельний фонд за регіонами України (складено за даними [2-7])

Регіони України	Кількість готелів, од.				
	2011	2012	2013	2014	2015
Вінницька	46	61	72	73	75
Волинська	46	50	67	64	66
Дніпропетровська	141	130	135	146	139
Донецька	140	135	139	50	44
Житомирська	48	51	57	59	58
Закарпатська	159	151	228	229	213
Запорізька	116	89	126	125	86
Івано-Франківська	345	167	193	212	200
Київська	56	57	93	89	87
Кіровоградська	32	43	45	48	41
Луганська	60	45	51	13	23
Львівська	228	250	272	273	273
Миколаївська	70	82	93	89	66
Одеська	217	216	253	235	250
Полтавська	86	94	115	106	105
Рівненська	41	44	52	50	46
Сумська	48	47	50	41	34
Тернопільська	46	49	59	58	57
Харківська	103	125	130	125	123
Херсонська	74	82	116	109	70
Хмельницька	60	68	90	84	70
Черкаська	70	66	75	73	75
Чернівецька	67	80	87	91	87
Чернігівська	44	45	45	45	43
м. Київ	156	148	145	157	147
АРК	663	769	794
Україна	3162	3144	3582	2644	2478

¹ інформація відсутня, оскільки територія належить до тимчасово окупованих)

Скорочення готелів відбулося у Запорізькій, Івано-Франківській та Сумській областях. У решті регіонів України динаміка кількості закладів

розміщення залишається сталою. Це пояснюється тим, що ці регіони є менш привабливими для туристів, а, відповідно, і для інвесторів, а приміром у Івано-Франківській – вищим рівнем насиченості та розвитком інших форм розміщення туристів: заклади оздоровлення, рекреаційні комплекси тощо (табл. 1).

Разом зі зменшенням кількості готелів змінилася і їх одноразова місткість (табл. 2). За період з 2011 по 2015 р. у цілому по Україні вона зменшилася на 14%. Найгірша ситуація у Донецькій та Луганській областях, як уже зазначалося, у зв'язку з тим, що територія, на яких розміщені готелі знаходиться на непідконтрольній частині України. Зменшення кількості ліжко-місць відбулося на території Рівненської, Дніпропетровської та Сумської областей.

Таблиця 2

Динаміка місткості готелів та інших місць для тимчасового проживання протягом 2011-2015 рр. (складено за даними [2-7])

Регіони України	Кількість місць, од.				
	2011	2012	2013	2014	2015
Вінницька	1918	2201	2310	2213	2391
Волинська	1598	1702	2086	2049	2098
Дніпропетровська	8225	8018	8274	8341	8096
Донецька	6351	7577	7570	3578	2693
Житомирська	2084	1962	2054	2014	2168
Закарпатська	6936	6120	9693	10160	9466
Запорізька	6091	6098	6189	6956	6045
Івано-Франківська	8632	7461	8063	8754	8576
Київська	3159	3204	4797	4758	4960
Кіровоградська	1298	1462	1820	1899	1451
Луганська	2859	1749	2078	585	1004
Львівська	12589	15389	16194	16796	17759
Миколаївська	2595	2430	3046	2878	2726
Одеська	9506	10736	10863	11863	12402
Полтавська	3648	4196	4396	4113	4172
Рівненська	1978	1662	1839	1664	1698
Сумська	1419	1611	1473	1452	1218
Тернопільська	2124	2311	2516	2361	2611
Харківська	4788	5626	5969	5759	5559
Херсонська	3276	3352	4175	4012	3081
Хмельницька	3141	3342	3665	3598	3636
Черкаська	2511	2680	2859	2636	2701
Чернівецька	3289	3406	3662	3826	3821
Чернігівська	1779	1928	1796	1750	1719
м. Київ	18454	17490	19196	21503	20484
АРК	33985	39118	42521
Україна	154233	162831	179104	135518	132535

¹ Інформація відсутня, оскільки територія належить до тимчасово окупованих.

Натомість збільшення кількості місць відбулося у Вінницькій, Волинській, Закарпатській, Київській, Львівській, Одеській, Полтавській, Харківській, Хмельницькій та Чернівецькій областях. На території решти регіонів динаміка змін кількості ліжко-місць залишається постійною.

Зазначимо, що загальна картина зменшення місць схожа зі зміною кількості готелів та аналогічних засобів розміщення.

Проаналізувавши готельний фонд України можна побачити, що у 2011 р. на один готель припадало 24 номери, що на 13% менше, ніж у 2015 р., коли цей показник становив 28 номерів. Однак, кількість місць у 2015 р. порівняно з 2011 р. зменшилася приблизно на 14%, що пояснюється загальним зменшенням кількості готелів на 22% та кількістю номерів – 11%. Зменшилася і кількість відпочиваючих у тимчасових закладах розміщення. У порівнянні з 2011 р. у 2015 р. послугами готельної сфери скористалися 4297,2 тис. осіб, що на 7,7% менше за початковий період розрахунків. Зменшення попиту продукує зменшення коефіцієнту використання місткості готелів (табл. 3).

Таблиця 3

Номерний фонд готелів та аналогічних засобів розміщення та їх використання (складено за даними [2-7])

Показники	Роки					У % 2015 до 2011 р.
	2011	2012	2013	2014	2015	
Кількість готелів, од	3162	3144	3582	2644	2478	-22
Кількість номерів, од	76986	81441	89685	69237	68241	-11
Номерів на 1 готель, од.	24	26	25	26	28	13
Кількість місць, од.	154233	162831	179104	135518	132535	-14
Місць, у розрахунку на 1 готель, од	49	52	50	51	53	9,6
Кількість розміщених, тис. осіб	4656,8	4983,9	5467,8	3814,2	4297,2	-7,7
Коефіцієнт використання місткості ¹	0,25	0,26	0,25	0,21	0,22	-12

Якщо говорити про функціональну структуру готельного господарства України, то підприємства готельного господарства поділяються на готелі, мотелі, готельно-офісні центри, кемпінги, молодіжні турбази та гірські притулки, гуртожитки для приїжджих та інші місця для короткотермінового проживання. З них готелі складають 60,9%, мотелі – 5%, хостели – 1,2%, кемпінги – 0,2%, гуртожитки – 4,2%, інші місця для тимчасового розміщення – 28,5%.

Проаналізувавши статистичні показники, було згруповано регіони України за рангами показників розвитку готельного господарства, як однієї з головних складових розвитку туристичної сфери. Для цього було використано метод рангового групування, а також кластерного аналізу для узагальнення та уточнення даних. У результаті групування регіонів із застосуванням процедури ранжування виділено 5 груп, яким притаманні певні особливості (табл. 4).

Таким чином, до першої групи увійшли регіони: Львівська, Одеська, Закарпатська, Івано-Франківська, Дніпропетровська області та м. Київ. До другої групи: Харківська, Запорізька, Полтавська, Київська, Чернівецька

¹ Коефіцієнт використання місткості розраховано як відношення кількості ночівель до кількості місць у засобі розміщування, помноженої на кількість днів роботи колективного засобу розміщування.

області. До третьої групи віднесено Хмельницьку, Херсонську, Миколаївську, Донецьку, Черкаську області. До четвертої групи належать такі області, як Вінницька, Тернопільська, Волинська, Житомирська. До п'ятої групи включено наступні регіони: Рівненська, Чернігівська, Кіровоградська, Сумська та Луганська області. У розрахунку не бралася до уваги АРК через неповну інформацію, що унеможливило ранжування по рокам.

Таблиця 4

Групування регіонів України за рангами показників розвитку готельного господарства

Регіони України	Рангова оцінка				
	Загальна кількість готелів у 2015 р.	Середньорічна кількість готелів	Одноразова місткість готелів, 2015 р.	Кількість номерів	Сума рангів
Львівська	1	1	2	2	6
Одеська	2	2	3	3	10
м. Київ	5	5	1	1	12
Закарпатська	3	4	4	5	16
Івано-Франківська	4	3	5	6	18
Дніпропетровська	6	6	6	4	22
Харківська	7	7	8	7	29
Запорізька	11	8	7	8	34
Полтавська	8	10	10	10	38
Київська	9	14	9	9	41
Чернівецька	9	12	11	12	44
Хмельницька	13	15	12	11	51
Херсонська	13	11	13	18	55
Миколаївська	15	13	14	14	56
Донецька	20	9	16	13	58
Черкаська	12	16	15	15	58
Вінницька	12	17	18	16	63
Тернопільська	18	20	17	17	72
Волинська	15	18	20	20	73
Житомирська	17	19	19	19	74
Рівненська	19	21	22	21	83
Чернігівська	21	22	21	22	86
Кіровоградська	22	24	23	23	92
Сумська	23	23	24	25	95
Луганська	24	25	25	24	98

З метою підвищення достовірності результатів групування регіонів України за показниками розвитку готельного господарства було застосовано кластерний аналіз (рис. 1), за результатами якого уточнено склад груп.

Отже, за результатами групування регіонів України за показниками розвитку готельного господарства з використанням методів рангів та кластерного аналізу можна виділити чотири основних типи регіонів.

З найвищим рівнем розвитку готельного господарства: Львівська, Одеська, Закарпатська, Івано-Франківська, Дніпропетровська області та м. Київ. Ці регіони мали найвищі ранги, оскільки тут спостерігалось значне зростання

кількості готелів, а відповідно кількість місць і номерів. Ці регіони забезпечені різними видами туристичних ресурсів та мають значний туристичний потенціал й значні туристичні потоки.

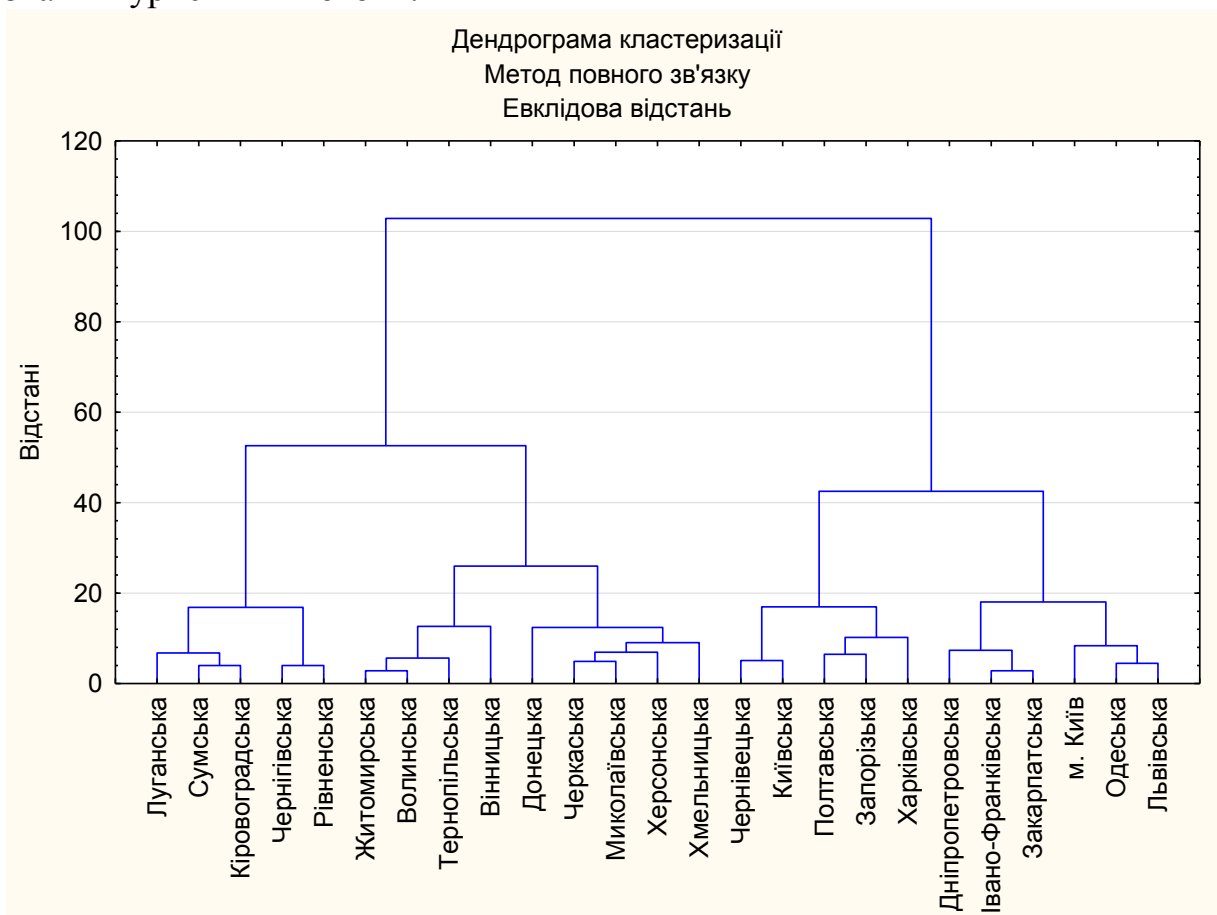

Рис. 1. Групування регіонів України за показниками розвитку готельного господарства

З рівнем вище середнього: Харківська, Запорізька, Полтавська, Київська, Чернівецька області. У цих регіонах спостерігається помірне зростання кількості готелів й відповідно ліжко-місць. Регіони спеціалізуються на пізнавальному та етнографічному туризмі.

Із середнім рівнем розвитку: Хмельницька, Херсонська, Миколаївська, Донецька, Черкаська, Вінницька, Тернопільська, Волинська та Житомирська. У цих областях кількість готелів та ліжко-місць залишилася сталою, або ж відбулося незначне скорочення. В описаних регіонах зосереджена незначна кількість туристичних ресурсів, а прибережні регіони характеризуються сезонністю.

Низький рівень розвитку готельного господарства має Рівненська, Чернігівська, Кіровоградська, Сумська та Луганська області. У цих регіонах туризм розвинений слабо через низьку забезпеченість регіонів туристично-рекреаційними ресурсами, що, в свою чергу, зумовлює непривабливість цих регіонів як для туристів, так і для інвесторів. У цих областях надзвичайно низька частка капітальних інвестицій, а також відбулося значне скорочення кількості готелів, номерного фонду та ліжко-місць.

Висновки. Розвиток готельного господарства є вагомим складовим туристичної індустрії. Якщо брати до уваги дослідження розвитку готельного

господарства у попередні роки [8], можна сказати, що починаючи з 2013 р. відбувся швидкий занепад готельної сфери, скорочення готелів та ліжок місць. Попри це, готельна інфраструктура повністю забезпечує туристів тимчасовим прихистком, адже коефіцієнт використання не перевищує 0,22% [9]. Разом з цим чітко простежується міжрегіональна диференціація регіонів за рівнем розвитку готельного господарства та привабливістю для туристів. У цілому, за винятком деяких регіонів, у яких значна частина економіки зайнята в туристичній сфері, переважна більшість областей характеризується занепадом даного напрямку. Для розвитку готельного господарства потрібно, перш за все, створювати перспективні плани розвитку туризму в кожному регіоні та залучати іноземні інвестиції.

Література

1. Головка О. М. Організація готельного господарства : навч. посіб. / О. М. Головка та ін. – К.: Кондор, 2011. – 410 с.
2. Державна служба статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Колективні засоби розміщування в Україні в 2011 році [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Колективні засоби розміщування в Україні в 2012 році [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Колективні засоби розміщування в Україні в 2013 році [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Колективні засоби розміщування в Україні в 2014 році [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Колективні засоби розміщування в Україні в 2015 році [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Мезенцев К. Розвиток готельного господарства у регіонах України як чинник формування праце ресурсного потенціалу туристичної сфери / К. Мезенцев, С. Махронос // Часопис соціально-економічної географії. – 2009. – Вип. 7. – С. 92-99.
9. Ринки туристичних послуг: стан і тенденції розвитку : монографія / за заг. ред. професора В.Г. Герасименка; авт. кол.: В. Г. Герасименко, С.С. Галасюк, С.Г. Нездоймінов та ін. – Одеса: Астропринт, 2013. – 304 с.
10. Семіколенова С.В. Статистичне оцінювання стану та розвитку готельного господарства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.10 / С. В. Семіколенова; Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана». – К., 2008. – 20 с.

ГАЙВОРОНСЬКИЙ СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ КАР'ЄР ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ АНТРОПОГЕННОЇ МОРФОСКУЛЬПТУРИ СТУДЕНТАМИ УДПУ

Ситник О.І.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Невід'ємною складовою підготовки студентів спеціальності «Географія» до роботи вчителя є навчальні (польові) практики із загальногеографічних дисциплін, роль яких надзвичайно важлива в навчально-виховному процесі.